

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Sextum de extrema vnctione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

vendētes et emētes electi **Matth. xxi.**
Tertio sequit̄ q̄ granit̄ peccāt̄ q̄ sacer
dotib⁹ coopant̄ ad peccādū. puta lu
dendo. crapulose p̄uinādo. et p̄sertim
luxuriādo. tactu. vbo. munusculis v̄
actibus. q̄ oēs tales maculāt sacerdo
tes dñi et indignos reddunt maximis
bonis q̄ facere possent boni sacerdo
tes. Quarto sequit̄ q̄ q̄uiter peccāt̄ se
culares sacerdotib⁹ indiscrete detra
hētes. **Pr.** q̄ tales maxie honozare
tenent̄ et nō infamare. Quo cōtra de⁹
Exo. xxiij. p̄cepit. **D**ixit nō detrahes. et
p̄ncipi p̄p̄t̄i nō maledices. Quinto
sequit̄ q̄ matres et p̄res ac alij nutritij
sacerdotū bonoz deo multū regratta
ri tenent̄ et letari debēt q̄ eoz ministe
rio aliq̄s fact⁹ ē sacerdos. p̄t̄ q̄ p̄t̄i
pes sunt sp̄al̄tus bonoz opez talū sa
cerdotū q̄ alij plures. **H**ec sunt tr̄sa
sacramēta. videlz baptisim⁹. p̄firmatio
et ordo. solū characteres imp̄mētia in
delibiles. Quoz rōnē assignat **De. v.**
thar. sup. iij. dicens. **C**ū character sit
signū distinctiū fm̄ statū fidei in ec
clesie militāti. sciēdum q̄ triplex ē di
stinctio. **O**na totū exercit⁹ ab exerci
tu p̄ulo. q̄ sit p̄ characterē baptisimī. **A**l
tera militū fortioz a popularib⁹ infir
mioub⁹. q̄ sit p̄ characterē cōfirmatio
nis. **T**ertia ducū ab v̄risq̄. q̄ sit p̄ cha
racterē ordinis. **P**rim⁹ imp̄mit̄ ad fi
dei susceptiōnē. **S**ecūdo ad ei⁹ p̄fessio
nē seu defensionē. **T**ertio ad doctrinā
fidei sine traditionē. **H**ec autē triplex
distinctio in triplici separatiōe et ele
ctione p̄p̄t̄i israel. significata est. **N**am
in electiōe et separatiōe eoz ab egyptijs
signat̄ character baptisimī. **I**n sepa
ratiōe bellatoz ab imbellib⁹ character
cōfirmatiōis. **I**n separatiōe v̄o lenta
rū ab alijs character ordinis. **H** **De.**
Wnde etiā **Tho.** dicit. q̄ in cuiuslibet
ordinis susceptiōne quis dux efficitur
quo ad aliquid populi xp̄iani.

Capitulum. vi.

Actionis extreme sacramētū
executibus de h̄ mūdo ē insti
tūtū. **U**bi p̄mo vidēdū de ei⁹
effectib⁹. **S**ecūdo quō sit recipiendū.
Tertio an sit necessario recipiendū.
Quātū ad p̄mū notandū fm̄ **Tho.**
in. iij. dis. xxiij. et alios. q̄ q̄nq̄ sunt p̄n
cipales effectus hui⁹ sacramētī. **P**ri
mus et p̄ncipalis fm̄ **Tho.** est ablatio
reliquaz peccati. **N**ō autē dicunt̄ hīc re
liquie pcti habit⁹ v̄l dispositiōes pec
catoz. s̄ debilitates ex talib⁹ p̄ntes. et
alias aiaz ad malū occasionātes. **U**n
p̄mus effect⁹ est q̄daz sanatio sp̄ualis
q̄ dat̄ cōtra quandā debilitatē vel in
eptitudinē q̄ in nob̄ relinquit̄ ex pctō
actuali et originali. cōtra quā debilita
tē roborat̄ hō p̄ hoc sac̄m. **U**n **De.**
de pa. declarat illud v̄lterius dicens. q̄
morte instāte iminet gravissima tēta
tio inimici calcaneo insidiātī. **E**t cau
sat̄ ex q̄tuoz. **P**rimo ex memoria p̄
cedētū delictoz ex q̄b⁹ in desperatōz
illabi q̄s possit. **Q**uātū em̄ pluries et
graviorib⁹ pctis q̄s p̄sentit. tantoma
gis meruit in tēptationib⁹ deseri. **I**bi
autē iminet gravissima temptatio.
Secūdo ex habitib⁹ malis qui in cō
trariū gratie inclināt et p̄tūc hō pro
nus ē ad malū pcti. **T**ertio ex inclina
tione aie ad corpus infirmū. cui intē
ta est magis p̄tūc. et p̄ p̄ns min⁹ aia
sibi ipsi intendit. **N**aturaliter em̄ v̄l
ligit corpus. a quo separari fm̄ p̄m
.ij. **E**t h̄. terribilissimū est. **Q**uarto pa
tiet̄ tūc visiones terribiles hō. **E**x hīs
oibus aia debilloz efficit̄ et gravissima
iminet tēptatio. **I**deo q̄ si pugil in
ungit̄ p̄tra demonē. sic cōfirmādoz p̄
mūdū. et sic infirmitas sp̄ualis p̄ hoc
sac̄m tollit̄ in p̄vel in toto. et h̄ si in
firm⁹ v̄t̄ rōnē. **S**ilia habes isra. c. xj.
S **S**i autē infirm⁹ tā p̄didit v̄luz rōnis
lapis in frenesim. ita q̄ peccare non

Preceptum III Capi. VI

pōt tūc adhuc restat in eo infirmitas, ab actu glie & pena debita pctō actua li. Et cōtra hāc q̄ est secūda infirmitas etiaz dat̄ vnctio. dicit̄ De. de pa. vi pugnās sine vincat̄ purgat̄ sine graui purgatorio celū intret. Et p̄p̄ has du as infirmitates fit vnctio. Vñ triplex pōt esse sibi infirmitas. Prima corpāl̄. Scōda spūalis ad resistēdū temptatio ni. Tercia specialis ad obligatiōe pe ne. Secūdus effectus ē secundari⁹. vñ delicti sanitas corpāl̄. Hūc aut̄ nō inducit nisi s̄m q̄ expedit ad finē p̄ncipalē scz ad sanatiōe spūalē. Et tūc semp̄ inducit dicit̄ Tho. dūmō nō sit impedimētū ex pte recipiētis. Terti⁹ si imminet dicit̄ idē aliq̄ pctm̄ mortale veniale. quo ad culpā tollit̄ spm̄ dūmodo nō ponat̄ obstaculū ex parte recipiētis. ita q̄ attrit⁹ pōt fieri cōtritus si nō p̄ns fuit. De. de pa. ad d̄t̄. Ponat̄ em̄ q̄ duo ifirmi sint in extre mis. ambo solum attriti. non potētes cōfiteri. quoz vnus inungat̄. alter nō. p̄mus pōt saluari & alter dānari. qz in p̄mo vnctiois sacramētū de attrito fecit̄ p̄ritū. nō sic in secūdo. Item po natur etiam eos esse cōfessos. tñ in cōfessione potuerūt habere tam impfe ctum dolorē q̄ fuerūt ficti respectu sa cramenti penitentie. stat̄ p̄mū p̄ vnctiōe fieri cōritū. nō secundū. qz nō vngitur. Itē ponant̄ etiā esse cōica ti adhuc vñ delectib̄ pctm̄ qd̄ alteri nō delectib̄ nō vncto. Quartus est hilari tas mētis nō actualis s̄ habitualis. q̄ fit p̄ augmētuz̄ ḡfe habitualis si p̄fuit & infusio noue ḡfe sacramētalis q̄ p̄cedentia efficit̄ & ornatus qdam sacra mentalis. Quintus effectus est pro fessio qdam vltimate xpiane fidei. sic cōfirmatio est p̄fessio qdam inchoate fidei p̄ baptisimū. Et ista inuūit̄ Iaco bi. v. Infirmat̄ quis ex vobis inducat p̄oflyteros ecclē & orem̄ super eum

vngentes eū oleo in noie dñi. & oīo fi del saluabit infirmū & alleuiabit enim dñs. & si in pctis fuerit dimittent ei.

Quo ad scōm r̄ra obseruāda sunt. Primo inungēdus debet eē penitēs. **S** laltē dolore attritiōis. alias fictus ob staculū sacramēto poneret. Scōdo de bet vti rōne actu vñ aliq̄lter de p̄p̄nd̄ vsus fuisse. ideo pueris nullaten⁹ est dandum. nec fatuis. nec furiosis. seu amentibus q̄ nunq̄ rōne vsi sunt. q̄a sacramētū hoc requirit̄ vñ pro sit q̄ ex quadā deuotiōe suscipiat̄ quā p̄fatiū nunq̄ habuerūt. Frenetici tñz̄ ament es si in mēte sana p̄stituti hoc sacm̄ petuerunt eis dari pōt iam alienatis a rōnis vsu. dūmodo non faciant irre uerentiā sacramēto. vñ ligari possunt. Possūt em̄ tales eē in pctō & in alijs defectib⁹. & qz sani petierūt. ideo eius effectū habere possunt in infirmitate. Tertio oportere sit infirmus in pctō lo mortis cōstitutus. **N**ō est. qz nō q̄l bet sanitas spūalis est effectus hui⁹ sa crament̄. s̄ vltima & p̄fecta q̄ disposit̄ immeditate ad actū glie. nec in quali bet necessitate corpāl̄ subuenit virt⁹ diuina s̄ i extrema deficiēte auxilio hu mano. Itē p̄pter vtrūq̄ effectū solū in piculo mortis constitutis debet dari. Sēmbus etiā dat̄ q̄ moriunt̄ etiā sine aliq̄ actuali infirmitate. qz defect⁹ nature reputat̄ in eis p̄ actuali infirmitate. **N**ō ḡ debet dari sanis. nec oī infir mo adulto. nec in q̄libet piculo mor tis. qz nō dat̄ decapitādis vel bellatu ris. aut nauigātib⁹. qz mors talū im minet ex euētū fortune. nō ex defectu nature. In aut̄ i eadē infirmitate pluri es sit dandū. **A**ñ. s̄m Tho. q̄ sic. qñ ē diuturna infirmitas. vt hydropisis. ti sis. & siles. s̄m q̄ hō pluries in piculo mort̄ p̄stituit̄. Si aut̄ q̄s sanat̄ & recidiuat. tūc a fortiori p̄t iterare i piculo mortis. Quo tpe aut̄ p̄mo possit tunc

IV
nibus dari in extremis constitutis. ap-
paret q̄ tūc q̄ eucharistia eis dat. Et
an post eucharistia vel ante sit dandū
cōsuetudinū videt relinquendū. Si tñ
eucharistia sumere non posset. vngen-
dus esset. Dicit etiam De. de pal. q̄ si
quis ex p̄sse nō petiuit hoc sacramētū
anteq̄ puatus fuit rōne. quia forte de
periculo nō credebat. tunc etiā nō vte-
ti rōne p̄or daret deberet. quia ad hoc
deuotio p̄cedēs sufficere p̄t si verisi-
mille esset eū desiderasse ammonitū.
¶ Quo ad tertiu An vnctio sit sac̄m
necessitatis. Residet armenic⁹. li. ix. de
questione armenici. c. xxvj. q̄ nō ē sic
necesse q̄ sine eo nullus saluet. adul-
tus tñ si infirm⁹ sit forte in p̄cis mor-
talib⁹ v̄ vno p̄t p̄tingere q̄ nō adul-
tus alioꝝ sacramētoꝝ ecclie suffragio
nec vnctiois sacramēto. finaliter sine
cōrrectione dānaret. q̄bus tñ adhibitis
deus sibi p̄rissionē daret. Ideo p̄pter
possibile casum expedit h̄ sac̄m reci-
pere. Et. c. xxx. dicit. Constat iuxta p̄-
fata q̄ p̄t esse casus in q̄ dato hoc sa-
cramento infirm⁹ saluaret q̄ alias dā-
naret. Cūz igit lateat sacerdotes ecclie
sic q̄n ille casus instat. semp̄ ant. p̄ ma-
iori p̄te sunt incerti q̄n instet. et ita arā-
tur ex cōtra quā gerūt p̄ illi⁹ sacramēti
remediū succurrere. Alio q̄n em̄ nō vi-
deo q̄n aiām infirmi p̄clitēt. Et ex isto
sequit̄ necessitas hui⁹ sac̄i i casu. s. ne-
cessitatis talis. Itē eius necessitas ar-
guit̄ ex magnavilitate eius. Qui em̄
tam vtilē sac̄m negligeret cūz isto in-
digeret. nō imerito deū offendere vi-
deret q̄n sine oī difficultate ex p̄e sui
infirmus posset acq̄rere. Qui em̄ sine
difficultate et molestia p̄t meli⁹ facē.
vel magnū bonū cōmodū sp̄iale acq̄-
rere si negligat. nō v̄ideo q̄n sit sine sa-
lutaris neglectoꝝ benignolētie diuine cō-
tempoꝝ. imo am̄ic⁹ dei nō eē p̄tneit̄.
q̄ eius b̄n̄placitū eū illud p̄ficere p̄t

III
nō explet q̄n sine difficultate et mole-
sta posset facere. v̄ dicum est. Videt̄
ergo hoc sacramētum necessariū esse
ad salutē. ita q̄ si cōmode haberi po-
terit habeat. hec de Armenico.

Capitulum vij.

¶ De matrimonio qd̄ p̄sistit in cō-
sensu duoz. i signo p̄sensu. et
inter personas legitimas. sunt
tria videnda. Primo q̄ eius efficacia
Secundo q̄ matrimonij introitū infi-
ciant. Tertio q̄bus modis sanctificet
matrimoniu. et quā int̄tionē habere
debeant. cōtrahētes. **¶** Etum ad p̄i-
mū notanduz q̄ effectus matrimonij
sunt quinq̄. Primus est gr̄e sacramē-
talis collatio p̄pter difficultatē perpe-
tue obligatonis. et p̄pter suamē ne-
cessariū in opibus matrimonij. On-
de q̄n querit̄. cū oīa sacramēta fluxerit
a passione christi. et ex cōsequētī p̄ sa-
cramenta cōformamur passioni chri-
sti que fuit penalis. quō cōtrahentes
possunt cōformari passioni christi. p̄-
ferim cum infirmo sicut delectabile
Rū. Tho. Quāuis infirmo nō cō-
formet passioi xp̄i quo ad penā. tñ cō-
formet q̄ ad charitatē p̄ quaz p̄ ecclia
sibi in sponsam p̄iungenda passus est.
Nā sicut aqua baptismit̄ h̄z q̄ corp⁹ tā-
gat et cor abluat ex tactu carnis christi
ita matrimoniu hoc habet. videlicet
cōferre gr̄am ex hoc q̄ xps̄ sua passio-
ne illud representauit. et nō principaliter
ex aliqua satisfactione sacerdotis.
Et sicut aqua baptismit̄ eū forma ver-
borū nō opatur immediate ad gr̄am
h̄ ad characterē. ita actus exteriores et
verba exp̄mentia cōsensum directe fa-
ciunt nexū quēdā qui est sac̄m mat̄ri-
monij. Et h̄mōi nexū ex v̄tute diuine
institutionis dispositiue opat̄ ad gr̄am
que gr̄a concupiscentie fom̄itē in sua
radice habet rep̄imere. hec Tho. m̄.